

Závěrečný projekt

kvalitativní výzkum:

1) Výzkumné téma, problém otázka. Představení tématu výzkumu v min 1 odstavci, cílů výzkumu v dalším odstavci

- Téma: Kvalita života žáků s poruchou chování
- Výzkumný problém: Ověření funkčnosti metody na zjištění kvality života navržené Tomášem Svatošem a Evou Švarcovou (In Mareš, 2008) u dětí s problémovým či poruchovým chováním
- Hlavní výzkumná otázka: Je tato metoda (využitá Svatošem a Švarcovou u dětí bez výchovných problémů) funkční i u dětí s poruchovým či problémovým chováním?
- Téma výzkumu: Obecně je známo, že děti s poruchami chování na základě patného sebepojetí nemají komunikační dovednost mluvit o svých problémech a svých pocitech, proto je tématem výzkumu práce se žáky a pojmem kvalita života s cílem rozmluvit je a získat informace o kvalitě jejich života, o jejich zkušenostech s pojmem kvalita života a jejich žebříčku hodnot
- Cíl výzkumného návrhu: Cílem výzkumného šetření je ověření metody navržené T. Svatošem a E. Švarcovou za účelem nalezení nejvhodnějšího postupu, upozornění budoucích výzkumníků na možné chyby a překážky při realizaci výzkumu a případná modifikace metody za účelem využití u dětí s poruchovým či problémovým chováním. Druhým cílem je zjištění, jak jsou na tom tyto žáci, co se týče představ o kvalitním životě. Zda znají tento pojem, umí se k tématu vyjádřit, jaké hodnoty jsou pro ně důležité, a které hodnoty si spojují s kvalitním životem. Samotné odpovědi respondentů jsou třetím cílem.

2) Hlavní výzkumná otázka (1) a vedlejší výzkumné otázky (maximálně 5)

- Hlavní výzkumná otázka: Je tato metoda (využitá Svatošem a Švarcovou u dětí bez výchovných problémů) funkční i u dětí s poruchovým či problémovým chováním?
- Vedlejší výzkumná otázka: Jaké mají děti s poruchou chování povědomí o kvalitním životě? Jaké jsou jejich priority? Dokáží charakterizovat z hlediska kvality vlastní život? Jaké hodnoty jsou u těchto žáků na prvních místech v žebříčku hodnot?

3) **Volba výzkumné strategie (kvalitativní nebo kvantitativní) a její zdůvodnění**

Zvolila jsem kvalitativní výzkum jako svou výzkumnou strategii. Kvalitativní proto, že ve své práci budu zkoumat funkčnost metody T. Svatoše a E. Švarcové na zjištění kvality života. Prvním krokem bude pilotní šetření na běžné základní škole. Následně proběhne úprava či modifikace metody a příprava podkladů potřebných pro realizaci výzkumu (příprava indikátorů kvality života na kartičky, dotazníků atd.) za účelem využití metody u žáků s problémovým či poruchovým chováním. Jako další bude vyhledání místa, kde proběhne výzkum. Kontaktuji střediska výchovné péče v Brně.

4) **Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek.**

Metoda Tomáše Svatoše a Evy Švarcové spočívá v práci s indikátory kvality života, dotazníku a diskuzi se žáky, celý průběh byl monitorován, tj. součástí sběru dat byla i videonahrávka. Ráda bych využila stejných metod sběru dat, a to dotazníku, práce s indikátory kvality života a diskuzi se žáky. Videonahrávka není v případě těchto žáků v SVP možná. Mám představu doplnit jejich metody o práci s příběhy, resp. kratičké charakteristiky pěti různých životů, a indikátory kvality života (především z oblasti sociálního prostředí, materiálního hlediska a psychologických aspektů) přenést na kartičky.

Metoda, kterou využil Svatoš (popis spolužáka) je pro žáky, kteří spolu jsou ve třídě delší čas, tj. znají se a proto mohou svého spolužáka popsat. Ve středisku výchovné péče jsou děti na dva měsíce a často přicházejí různé dny, proto svého spolužáka často ani ještě neznají, a když déle, tak rozhodně ne tak dobře jako spolužáka. Proto bych ráda, aby zkusili žáci ve středisku popsat sami sebe.

Šetření T. Svatoše a E. Švarcové proběhlo u žáků 6. a 8. tříd, při celkovém počtu 49 žáků. Svůj výzkum bych chtěla realizovat u žáků s PCH ve středisku výchovné péče, kde se pohybuje zhruba 16 dětí. Jde totiž o funkčnost metody, nikoliv o sběr dat.

Pilotní šetření bych chtěla provést na základní škole, pravděpodobně ZŠ Na Valtické, Břeclav. Pro vlastní šetření kontaktuji středisko výchovné péče Help me v Brně, konkrétně svou prosbu pošlu řediteli V. Vaňákoví.

Mám představu, že si připravím indikátory kvality života na lístečky, připravím si kartičky s příběhy a dotazníky. Indikátory by žáci řadili, příběhy dle oblíbenosti. V dotaznících by odpověděli na základních pár otázek typu: špatný život, výborný život, normální život.

5) **Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování atd.**

Viz příloha na konci dokumentu

6) **Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu (minimálně 1 odstavec)**

Možným problémem bude schopnost popsat sama sebe u žáků s PCH. Tito žáci totiž často o svých problémech, či o vlastní osobě hovořit neumí, stydí se, či nedokáží popsat, co cítí, co si myslí. Tato snížená dovednost v komunikaci je zapříčiněná špatným sebepojetím získaným negativní reakcí okolí. Dalším problémem, který se může vyskytnout, je nechut

žáků ke spolupráci. Bude třeba dobré motivace. Musím mít také dostatek předtištěných materiálů a v záloze i nůžky a lepidlo.

7) Terénní poznámky a záznam z prvního realizovaného rozhovoru/pozorování/analýzy dokumentu

V rámci pilotního šetření na ZŠ se uskutečnil pouze úvod celého šetření. Žáci obdrželi a odpovídali na dotazník ohledně dobrého, špatného a výborného života. Ke každé kolonce měli napsat, co si myslí, že je dobrý život („dobrý život máme, když...“). Dotazníky jim byly rozdány ráno před vyučováním. Zde byla první chyba – z důvodu nevyčkání na zodpovězené dotazníky byla malá návratnost. Žáci měli dotazníky navrátit do konce týdne. Návratnost byla v tomto případě 8 z 19 dotazníků. S touto chybou souvisí i spolupráce při vyplňování dotazníku. Ve výsledcích bylo patrné, že respondent pracoval samostatně (uvedl v hodnotách i bydlení, zdraví a důležitost vzdělání) a všechny ostatní respondentky společně.

Z pilotního šetření vyplynula i nevhodnost nápovědy žákům. V dotaznících během pilotního šetření byly uvedeny příklady hodnot. Ve výsledcích se pak často objevovaly právě tyto příklady, jen s obměnou. Proto byly z dotazníků, použitých při vlastním průběhu výzkumném šetření v SVP, odstraněny.

Důležité je taktéž myslet při zadávání dotazníku na upozornění na výběr cílové skupiny, o které se budeme bavit. Ve výsledcích výzkumného šetření, které provedl Svatoš (In Mareš, 2008) se můžeme dočíst, že byl překvapen odpověďmi žáků. Žáci odpovídali v rámci dotazníku za dospělé jedince. Svatoš přisuzoval tento jev tomu, že žáci odpovídali to, co si mysleli, že dospělí chtějí od nich slyšet. Nepsali o jejich současném věku, ale o budoucím životě. Neuvedli, že do normálního života spadají dva sourozenci a mít oba dva rodiče, ale uvedli, že normální život má člověk, který jde každý den do práce (má práci), jezdí občas na dovolenou (žádné větší finanční problémy), bydlí v bytě (jako většinová společnost). V rámci pilotního šetření žáci ze ZŠ psali o jejich věku, tj. splnili téma kvalita života „žáků.“ Zaměřovali se na indikátory důležité pro věk jejich vrstevníků, nikoliv na dospělé jedince, např. kapesné od rodičů, mobilní telefon, oblékání se dle módy, možnost vzdělávat se, a samozřejmě přátele kolem sebe.

8) Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě zkušenosti z terénu

Metoda Tomáše Svatoše a Evy Švarcové spočívá v práci s indikátory kvality života, dotazníku a diskuzi se žáky, celý průběh byl monitorován, tj. součástí sběru dat byla i videonahrávka. Využijí stejných metod sběru dat, a to *dotazníku ohledně dobrého, špatného a výborného života; práci s indikátory kvality života a diskuzi se žáky*. Videonahrávka není v případě těchto žáků v SVP možná. Jejich metody doplním o *práci s příběhy*, resp. kratičké charakteristiky pěti různých životů, a indikátory kvality života na kartičkách (především z oblasti sociálního prostředí, materiálního hlediska a psychologických aspektů).

Metoda, kterou využil Svatoš (popis spolužáka) je pro žáky, kteří spolu jsou ve třídě delší čas, tj. znají se a proto mohou svého spolužáka popsat. Ve středisku výchovné péče jsou děti na dva měsíce a často přicházejí různé dny, proto svého spolužáka často ani ještě neznají, a když déle, tak rozhodně ne tak dobře jako spolužáka. Proto bych ráda, aby zkusili žáci ve středisku *popsat sami sebe*. Indikátory na kartičkách žáci seřadí, příběhy dle oblíbenosti také. V dotaznících odpoví na základních pár otázek typu: špatný život, výborný život, normální život – společnost, vlastní.

9) Seznam relevantní (odborné) literatury (minimálně 10 položek, dvě z toho zahraniční) dle citační normy jednoho z oborových časopisů.

- ADLER, Alfred. *Porozumění životu : Úvod do individuální psychologie*. Praha : Aurora, 1999. 158 s. ISBN 80-85974-76-2.
- AUGER, Marie-Thérèse, BOUCHARLAT, Christiane. *Učitel a problémový žák : Strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. Praha : Portál, 2005. 128 s. ISBN 80-7178-907-0.
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. 2. vyd. Tišnov: SURSUM, 1996. 112 s. ISBN 80-85799-03-0.
- FILOVÁ, H., et al. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. Brno: MU, 1996. 97 s. ISBN 80-210-1308-7.
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí : Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha : Portál, 2004. 228 s. ISBN 80-7178-888-0.
- JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. 4. vyd. Brno: Paido, 1999. 112 s. ISBN 80-85931-78-8.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha : Portál, 2001. 280 s. ISBN 80-7178-551-2.
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 3. vyd. Praha: Portál, 2008. 112 s. ISBN 978-80-7367-504-2.
- MAREŠ, Jiří, et al. *Kvalita života u dětí a dospívajících III*. Brno : MSD, 2008. 235 s. ISBN 978-80-7392-076-0.
- PAYNE, Jan, et al. *Kvalita života a zdraví*. Praha : Triton, 2005. 629 s. ISBN 80-7254-657-0.
- PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido, 2006. 406 s. ISBN 80-7315-120-0.
- POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. rozš. vyd. Praha : Portál, 2001. 336 s. ISBN 80-7178-570-9.
- PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran : Co vlastně děti potřebují*. 5. vyd. Praha : Portál, 2007. 156 s. ISBN 978-80-7367-271-3.
- ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2947-3 (brož.)

Zahraniční:

- VISSER, J., DANIELS, H., COLE, T.: *Emotional and behavioural difficulties in mainstream schools*, Volume 1, JAI, Oxford, 2001, ISBN: 0-7623-0722-6
- LECHTA, V., MATUŠKA, O., ZÁSZKALICKY, P.: *Nové cesty k postihnutým lidem*, 1. vyd., Bratislava: Liečreh Gúth, 1997. ISBN 80-967383-7-2

Velmi zajímavý výzkumný projekt! Vaším cílem je, jestli jsem to správně pochopila, zjistit, zda dané měření kvality života je validní i pro děti s PCH. Přesto se pojem validita v celém projektu neobjevil. Z tohoto hlediska by bylo dobré projekt upřesnit. Pro to, ověřit validitu měřicího nástroje pro specifické prostředí existují v metodologii propracované postupy, mohla byste se inspirovat právě jimi. Je také dobré porovnávat skutečný stav věcí (tzn. to, co můžeme o kvalitě života těchto dětí říci na základě různých kritérií, která můžeme zjišťovat či pozorovat bez ohledu na měřicí nástroj), s tím, co naměří nástroj, tak změříme zjevnou validitu. Pokud nám například dítě se špatným rodinným zázemím, špatným zdravotním stavem, depresivní a zanedbané vyjde jako dítě s vysokou kvalitou života (a naopak), je jasné,

že validita našeho nástroje (tedy jeho schopnost měřit to, co chceme zachytit), není vysoká. Pokud byste měla zájem o konzultaci, ráda s vámi projekt proberu.

Ad 5)Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování atd.

Dotazník č. 3 (V čem je můj život normální, výborný a špatný) – žák vypíše

Jsem holka / kluk (zakroužkuj) a je mi let.

Je můj život kvalitní? (zakroužkuj) ANO X NE X NEVÍM

V čem je můj život výborný?

V čem je můj život špatný?

V čem je můj život normální?

Indikátory kvality života – na kartičkách, žáka vybere 12 důležitých, poté 6 pro něj nejdůležitějších seřadí a nalepí pod sebe

Mít rodinu

Mít přátele a kamarády kolem sebe

Mít mobilní telefon (nejlépe se spoustou funkcí)

Dostávat peníze na útratu (od rodičů/babiček)

Mít dostatek peněz jako rodina (můžeme si leccos dovolit)

Mít kde bydlet

Mít počítač

Usilovat o své zdraví

Mít možnost vzdělávat se

Mít co na sebe (oblečení)

Společné rodinné činnosti

Potřeba jídla (potravy)

Mít auto

Mít vztah s druhým člověkem

Mít záliby, koníčky, hobby

Mít dostatek odpočinku (relaxace)

Mít zvíře a starat se o něj

Potřeba alkoholu, cigaret (obecně drogy)

Cítit se v bezpečí

Mít lásku - být milován

Příběhy (charakteristiky životů) – na kartičkách žák seřadí podle toho, který se mu nejvíce líbí až po nejméně

Doma spolu s našima moc nemluvíme, jsou celý dny pryč. Škoda, že nemám aspoň psa, brácha se už totiž odstěhoval a já jsem pořád sám doma. Mám pár kamarádů, ale jsou o dost starší než já. Mají trochu jiné zájmy. Učitelka říká, že ze mě nikdy nic nebude. Chemie mě zajímá, ale ostatní předměty mi prostě nejdou. Rád bych se naučil lyžovat, mamka mě ale na hory nepustí – je to prý moc drahý.

Mám hodně sourozenců, žijeme jen s mámou. Nemáme moc peněz, proto dostanu jen to, co potřebuji. Ani se pořádně kvůli mladší sestře nevyspím, narodila se před pár měsíci, a v noci pořád pláče. Nemám žádné opravdové kamarády, ani u nás v baráku, ani ve škole. Ve škole potřebuju víc času než ostatní, a ti se mi proto smějí, že mám „dys.“ Taky jsem často nemocný a ležím doma.

Moje rodina je docela normální. Mám mámu, tátu a bráchu. Mám je ráda, dá se říct, že můžeme probrat hodně věcí. Když zazlobím- přijde trest, ale já vím proč. Nejsme ani bohatí, ani chudí. O Vánocích dostanu vždy jeden větší dárek – loni MP3 přehrávač. Každé léto, pokud to jde, jezdíme na dovolenou, i u moře jsme už byli. Jsem zdravá. Chtěla bych se jednou dostat na vysokou a stát se doktorkou.

Jsem jedináček. Můj mobil je skoro jako kapesní počítač, kluci ve třídě mi ho závidí. K Vánocům jsem dostal notebook. Táta je podnikatel, hodně často jezdí na služební cesty, máma právnička. Peněz mám tolik, že vždycky kupuji o přestávkách sladkosti nebo chipsy pro spolužáky. Znamky mám průměrný, proč se učit – táta říkal, že budu pracovat v naší firmě.

Mám se fajn, kamarádi mě navštěvují v mém vlastním pokoji, u nás na zahradě společně hrajeme fotbal. Prakticky každý měsíc nějaký kamarád slaví narozeniny. Mám kamarádů spoustu, i ve škole. Jako rodina máme dost peněz, dostanu všechno, co chci. V zimě jezdíme na hory, v létě k moři. Sice rodiče přes týden moc nevidím, ale ten počítač co mám je skvělý.